

Degne, skoleholdere, lærere

Ved Erik Aarup, 2004

Historisk årbog 1910 giver på s. 74 en oversigt over degne, skoleholdere, degneboliger og skoler 1650 - 1800 udformet af lærer Severin Christensen, Skjoldborg. Politikens "Nudansk ordbog + sprogbrugsleksikon" giver fig. definition på ordet "DEGN": Præstens medhjælper under gudstjenesten. Ordet er af græsk oprindelse: diaconos-tjener. Betegnelsen blev officielt afskaffet 1814, afløst i byerne af "kordegn/kantor", på landet af !kirkesanger'.

Bemærk, der nævnes intet om at en degn har nogen undervisnings/skolemæssig funktion. lademanns leksikon tilføjer, at en "degn" også kunne stå for at undervise ungdommen i især kristendomskundskab, katekismus o.lign.

Må jeg godt sige, at den oversigt der nu følger skyldes i alt væsentligt et kraftigt og vedholdende "benarbejde" fra især Birgit Høyrup. Der vil blive givet nogle oplysninger, der ikke direkte har med skole- og undervisningsforhold at gøre, men som alligevel bidrager til belysningen af vort sogns historie. I Historisk årbog 1909 s. 18 - 19 i "Træk af løbedegnenes/sædedegnenes historie" fortælles, at de blev indført i forbindelse med reformationen. Det var ofte disciple fra den lokale latinskole. Under Fr. IV oprettedes rytterskoler - tidligt i 1700-tallet. 1739 kom Chr. Vis forordning om skolebygninger og undervisning.

Degne i Vang- Tvorup

1650 -1700 - Christen Clemedsøn (1627 -1714)

Hans hustru begravet i Tvorup 1699

Han selv begravet samme sted 1714 - 87 år Degn i Vang i c. 50 år

1700 -1714 - Clemen Christensen (c.1660 -1714) Søn af ovennævnte. Kirkebogen beretter, at han havde passet embedet "ganske i de 2 sidste år og i faders sted i 11 år". Han døde samme år som sin far 53 år gl. og er begravet i Tvorup. (I Jannerup sogn omtales en skoleholder Christen Clemedsøn muligvis en søn af førnævnte. Kirkebogen er meget utydelig på dette punkt.)

1714 – 1770 - Daniel Pedersen Mørk (c.1691 - 1770)

Havde i sine unge år gået i Thisted latinskole, - er formodentlig født i Thisted. Hans foresatte - den velanskrevne sognepræst Hans Bang - indgiver en klage til biskoppen over hans indsats. Af klagen fremgår det bl.a., at han "kan nogenledes tone de forordnede kirkesalmer, lære ungdommen at læse i bøger og skrive, men hverken regne ej heller med frugt undervise ungdommen i deres børnelærdom". Senere i samme indberetning lyder det klagende fra sognepræsten Hans Bang: "Mit arbejde ved ungdommens Undervisning har været temmelig tung og besværlig formedelst hans (D.P.M.s) Ufuldkommenheds Skyld, thi jeg har sjældn eller fast lidet derudi nydt hans Tjeneste, men som mine Kræfter herefter nægter mig at besørge Ungdommen med den Undervisning den burde at have baade af Præst og Degn, saa ønsker jeg gerne, at det må gunstigst behage Deres velædle Højærværdighed saaledes at mage det, at jeg kunne nyde nogen Hjælp ved Ungdommens Undervisning." osv osv

.

Denne klage indgives til biskoppen i 1739, og det interessante heri - rent bortset fra den højtidelige stil og beskrivelsen af Daniel Pedersen Mørk - er jo, at her nævnes direkte en undervisning i at læse, skrive og regne, men vel at mærke uden at nævne, hvor den undervisning finder sted.

Et par år forud for indberetningen skriver Hans Bang om D.P.M. i 1737: at degnen kan ikke for svaghed på øjnene foretage sig Skoletjenesten at forrette". Her bruges udtrykket "Skoletjeneste"

I Historisk Årbog 1910, s. 80 anføres nogle oplysninger vedrørende skolebygninger i området, som kan være af interesse for os:

1737

Under årstallet 1737 indberettes bl.a.: "Er intet skolehus"! Det kan forstås således, at der på det tidspunkt ikke fandtes nogen selvstændig skolebygning indrettet til formålet. Derimod kan der - iflg. indberetningen - laves en tilbygning til den eksisterende "ringe degnebolig"s østre ende på 4 fag".

"Den ringe Degnebolig" er beliggende "straks ved Kirken". Af teksten forstå man også, at en selvstændig skolebygning er unødvendig, eftersom "der er ikkun faa unge mennesker eller faa smaa børn". Hertil kommer, at "tvende mænd, nemlig af "Ferregaard" og "Diernis" (fandt), at de ej for vejens længde af % mil om vinteren (ville) lade deres små børn søge den publique (offentlige) skole, men ville om det dem måtte tillades, holde hver for sig en informator til deres børn." Der gøres så også den tilføjelse, at "der i Ferregaard findes en gammel karl ved navn Niels Lauridsen, som både kan regne og skrive, og har længe læst for børnene." Så altså, så tidligt som i 1737 diskuteredes skole- og undervisningsforhold i de to sogne, Vang + Tvorup.

1744

I 1744 - syv år senere - indberettes på ny - måske lidt spydigt:"

I Vang og Tvorup sogne er ej noget skolehus opbygget, eftersom degneboligen er så fuldkommen stor, at degnen ej alene kan have sit magelige herreværelse derudi, men endog de børn, som søger skolen har fornøden plads og rum, hvorfor det ej er fornødent at besvære de fattige beboere. Degneboligen består af 11 fag hus, derud i er indrettet tvende stuer med et køkken og bryggers, såvel som vinduer på søndre og nordre side, vel indrettet til ungdommens tjeneste."

Denne indberetning har vi vel lov til at forstå således, at der i de forløbne syv år er foretaget en udvidelse af den tidligere så "ringe degnebolig" fra 1737.

Under afsnittet "Degneembedet" s.78 § siges fig.

1737: Degneboligen betegnes som ringe, men kort tid efter er der bygget en ny.

1744: Degneboligen 11 fag i forsvarlig stand. Imellem kirkemuren og degneboligen er en lille haveplads og sønden kirken en ager af 4 skp. sædeland, degneboligen tilhørende.

Løn for undervisningen: 6 Rd. for skolehold, 18 læs tørv til skolekakkelovnen.

1768: er indtægten sat til 23 Rd. 2 MK. 8 Sko

Degnen i sognet på dette tidspunkt er førnævnte Daniel Pedersen Mørk, som døde i 1770.. Han blev begravet d. 28. februar – 78½ år gl. Da havde han tjent som degn 55 år og 9 mdr.

1770-1786

Søren Myhrt (c. 1740 - 1786)

Degn efter ovennævnte. Man ved meget lidt om ham, er ikke nævnt i edsbogen. Hans dødsfald er omtalt i kirkebogen - men meget utydeligt, hvorfor efternavnet Myhrt er meget usikkert.

1787-1796

Niels Silkeborg (datoer ukendt)

Degn i Vang og Tvorup. Det var i hans tid som degn, at kirken i Tvorup blev nedbrudt som følge af sandflugten. Han var gift med Maren Kilsgaard. I 1788 var der en søn, Lorentz Peter, som døde i 1789. I

1794: kom der atter en søn, der fik samme navn.

1796: må N.S. være forflyttet - han omtales ikke senere under Vang sogn.

1796-1800

Jens Madsen Yde (1776 -1835)

Blev senere degn i Hundborg-Jannerup. Han blev 1795/-96 kaldet til skoleholder og sogneegn for Vang menighed. I 1802 gift med Johanne Madsdatter med hvem han fik 7 børn. Den yngste, Mads Yde, blev senere købmand i Thisted.

1800-1807

Chr. Pedersen Grønlund

Flyttede til Sennels i 1807.

1807-

Søren Abrahamsen (1780-1853)

Gift 1828 med Hedvig Jacobsdatter (1799-1881)

Sidste degn i Vang. Titlen "degn" blev afskaffet i 1814, i byerne afløst af "kordegn/kantor" - på landet af en kirkesanger. 10/10 1808: "Md. Tøfting giver til Vang degneembede den såkaldte "kirkens agger", matr. 3a + 2b.

1850-1895

Andreas Abrahamsen (1828-1895)

Søn af førnævnte S.A.(?)

Gift 1852 med Ane, f. Christensen (1828 -1910).

31/1 1865: Skøde fra Knud Nielsen, Vang til Vang sogns skole, matr. 3g, 3h, 2ba.

1/8 1877: Andragende fra skolelærer Abrahamsens enke i Vang ... om forhøjelse af pension. Hun er 78½ år og har fuldstændig mistet synet. Sognepræsten anbefaler. Amtsrådet kunne *ikke* bevilge det ansøgte. - Der må være tale om enken efter Søren Abrahamsen - altså Andreas' mor.

1889: Skrivelse fra provsten ang. et pålæg fra ministeriet om at udlægge gymnastikplads ved Vang og Vangså skoler. Der købes 1000 kvadrat-alen grund NV for skolen - man anskaffer klatretov og en rebstige

Sognerådet fritages for anskaffelse af notetavle og violiner så længe Abrahamsen og Gr. Pedersen fungerer.

1891: Der bevilges 1 bord til Vang skole efter lærer Andersens ønske.

Peter Andersen – Møller (1859 – 1924)

Gift med datter af Andreas Abrahamsen (g.1893 med Helene Cecilie Kirstine Abrahamsen (1862-1951)

1895: A. Abrahamsen søger afsked.

1897-1909

Chr. Thomsen (1871 -)

Beskrives som en udmærket lærer, rent bortset fra at han fortalte børnene, at de ikke skulle tro på Gud, og det var nok ikke den mest hensigtsmæssige udtalelse. Daværende pastor Dinesen og skolekommissionen afskedigede ham. Chr. Thomsen beskriver selv sagsforløbet i embedsbogen for Vang skole 1901, s.47 -48: "Sognepræsten indberettede forsk. uregelmæssigheder til provst og biskop. Læreren havde frarådet folk at bede til falske Jesus'er, navnlig skulle man tage sig i agt for Jesus - pengebegærlighed, Jesus - undertrykkelse og Jesus - kødets lyst".

Bølgerne er sikkert gået højt i det lille sogn.

I 1901 blev den ny skole (= det senere forsamlingshus) taget i brug.

Den gamle skole - beliggende på kirkens parkeringsplads fra hjørnet af kirkediget hen mod indkørslen og med facaden ud mod Rodalsbakke - var blevet for lille. Foruden skolestue indeholdt den bolig til læreren og hans familie samt et staldafsnit til lærerens husdyr.

I årene 1901 -1921 var der altså to skolebygninger i Vang by.

1909 -

Gr. Pedersen, den næste lærer i rækken endte som svinerøgter på Spøttrup.

1909-1918

Hans Peter Lund Jensen (1882 -)

Han var ungkarl. Han fik sig en husbestyrerinde. De fik et barn. Pastor Dinesen fik dem gift i en fart, og ægteparret Jensen blev i Vang til 1918. Han var regnskabsfører for Vang Brugsforening, Kredsforstander for Thy Have- og Plante forening og formand for Vang - Tvorup Skyttekreds.

1918-1961

Chr. Hove Thomsen (1892 -) gift med Johanne Kristine Larsen Visby

Skolestuen i den gamle skole blev brugt som samlingssted. De unge holdt til der og fornøjede sig med sanglege. Dans var der ikke noget af.

1921 gik det galt. Det var vinter og koldt. Mureren havde netop stillet en mægtig tromle af en kakkelovn op i den tidligere skolestue. Der havde været fyret kraftigt op i den i anledning af et foredrag, man havde været samlet om den kolde vinteraften. Sent om aftenen gik der ild i skolen. Lærer Thomsen var heldigvis ikke gået i seng, så de fik sig selv og spædbarnet bjerget, men skolen brændte ned.

På den tid var der rigtigt mange børn på egnen, så en ny skole måtte til.

1961-1975

Mogens Kjær (f. 1933 -1998)

Vang - Tvorup Centralskole projekteres og bygges tværs over sogneskellet i årene 1961/62.

Byggeriet forestås af arkitekt J.F. Iversen, Thisted: "Bygningerne skal være rejst den 15. februar

1962, under tag den 8. marts, huset pudset den 1. maj 1962, centralvarmeanlægget færdigt den 1. juni 1962, rørarbejde færdigt den 1. juli 1962, trægulve lagt den 1. august 1962, alle arbejder færdigt til maleren den 1. okt. 1962."

1975-1982

Erik Aarup (f.1937

1982-1991

Henny Enevoldsen (f.

Vang Tvorup Centralskole nedlægges i 1991.

Kronologisk oversigt over degne, skoleholdere, førstelærere i Vang - Tvorup sogne	
ca.1650 -1700	Christen Clemedsøn (1627 -1714)
ca.1700 -1714	Clemen Christensen (ca. 1660 -1714)
1714 -1770	Daniel Pedersen Mørk (ca.1691 -1770)
1770 -1786	Sørensen Myhrt (ca.17 40 - 1786)
1787 –1796	Niels Silkeborg ()
1796 -1800	Jens Madsen Yde (1775 - 1835)
1800 -1807	Chr. Pedersen Grønlund
1807 - ?	Søren Abrahamsen
1850 -1895	Andreas Abrahamsen
1897 -1909	Chr Thomsen (1871)
1909 Pedersen
1909 – 1918	Hans Peter Lund Jensen (1882 -)
1918 -1961	Chr. Hove Thomsen (1892 -)
1961 -1975	Mogens Kjær (1933 -1998)
1975 -1982	Erik Aarup (1937 -)
1982 -1991	Henny Enevoldsen